

Mezinárodní vztahy

Konzultace kombinované studium

JUDr. Bc. Radovan Malachta
podzim 2022

Úvodní kvíz k mezinárodním vztahům
aneb co bychom měli umět ze všeobecného
přehledu či zkrátka štěstí na tipování

The Kahoot! logo is centered on the slide. It features the word "Kahoot!" in a white, bold, sans-serif font. The text is set against a dark purple rectangular background. A lighter purple, semi-transparent arrow shape points from the right side of the rectangle towards the text.

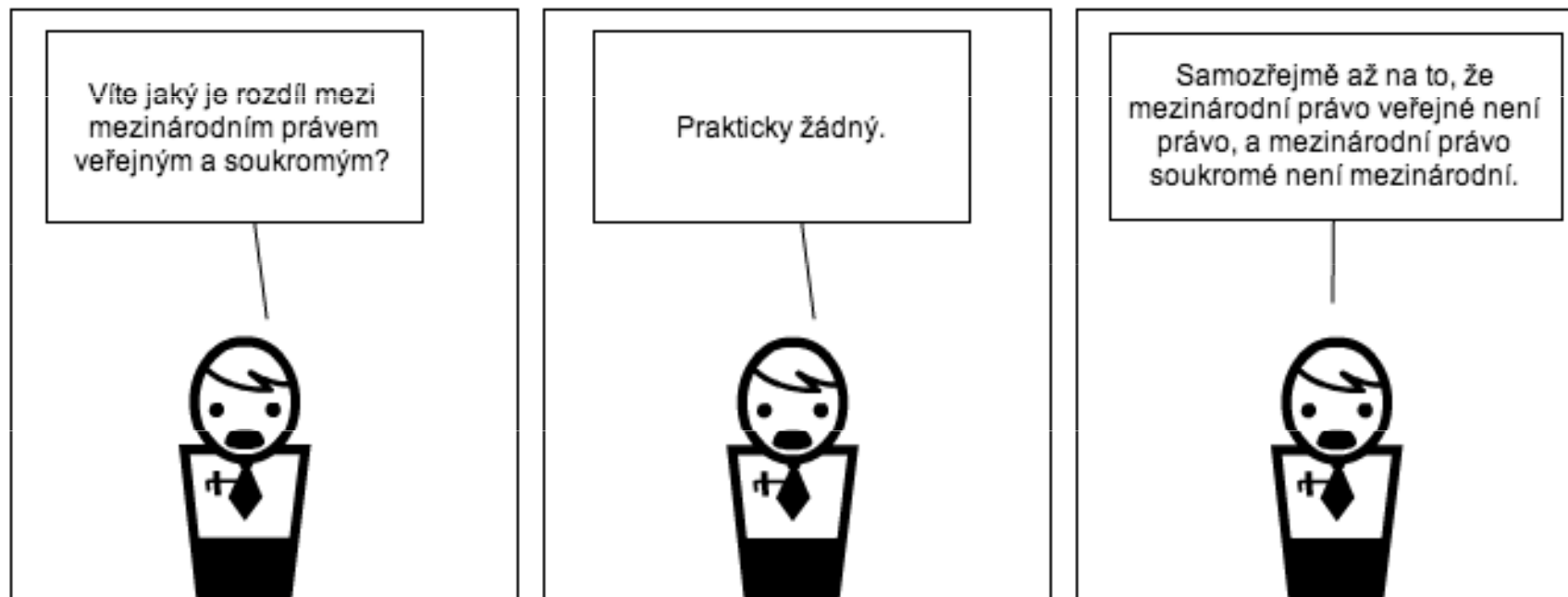
Kahoot!

<https://kahoot.it/>

Mezinárodní vztahy. Mezinárodní právo.

Mezinárodní
právo veřejné

- mezinárodní vztahy jsou upraveny či na ně dopadá **mezinárodní právo** (= mezinárodní právo veřejné)
- zabývá se vztahy mezi státy navzájem, státy a mezinárodními organizacemi
- i tam, kde dodnes přetrvávají obyčeje, se hovoří o právu
- **základní prameny** mezinárodního práva:
 - MEZINÁRODNÍ SMLOUVA
 - MEZINÁRODNÍ OBYČEJ – často v dnešní době „vtělen“ do mezinárodní smlouvy

Generováno pomocí stripgenerator.com

<http://pravnicke-zkazky.tumblr.com/> | Právníké zkazky © 2014 Michal Tuláček

Vzpomeneme si z předmětu občan a právo?

Kam zařadíme mezinárodní smlouvy?

Subjekty mezinárodního práva

stát

mezinárodní organizace

jednotlivec?

Subjekty mezinárodního práva

- státy

- zásada svrchované rovnosti – všechny státy jsou si rovny

- mezinárodní organizace

- jen ty vládní (mezivládní) – založené mezinárodní smlouvou, členy jsou státy (vs. nevládní)

- jednotlivci

- výjimečně tam, kde jde o lidská práva

Terminologická poznámka

Mezinárodní organizace (EU, NATO, OSN, WTO, ...) má:

- a) smluvní státy
- b) členské státy

Mezinárodní smlouva má:

- a) smluvní státy
- b) členské státy

Stát v mezinárodních vztazích

Stát a jeho pojmové znaky

Území státu

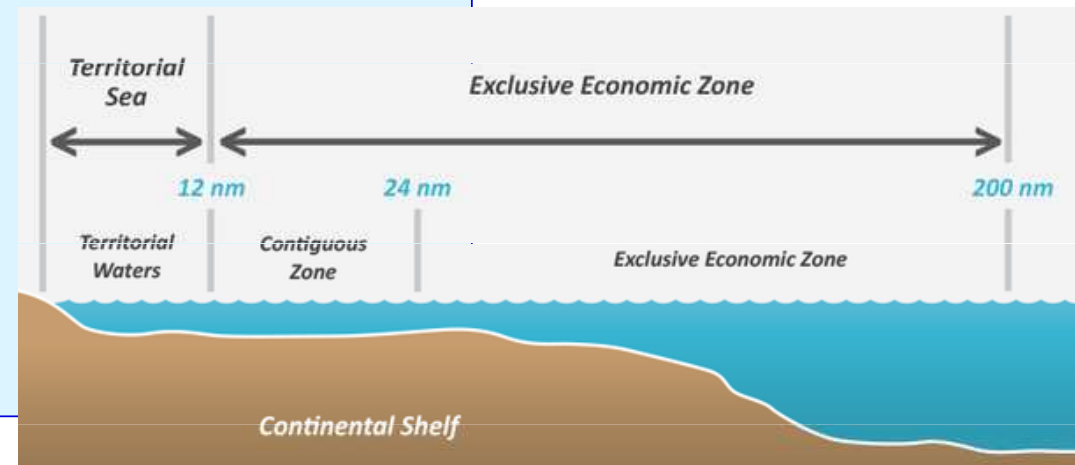
Ot. č. 1 sekce 1
*Do jaké výšky, resp.
do jaké hloubky?*

– trojrozměrný prostor

- povrch (pevnina vč. vnitřních vodních ploch)
- území pod povrchem (geologický podklad)
- území nad povrchem a pobřežním mořem (vzdušný prostor)

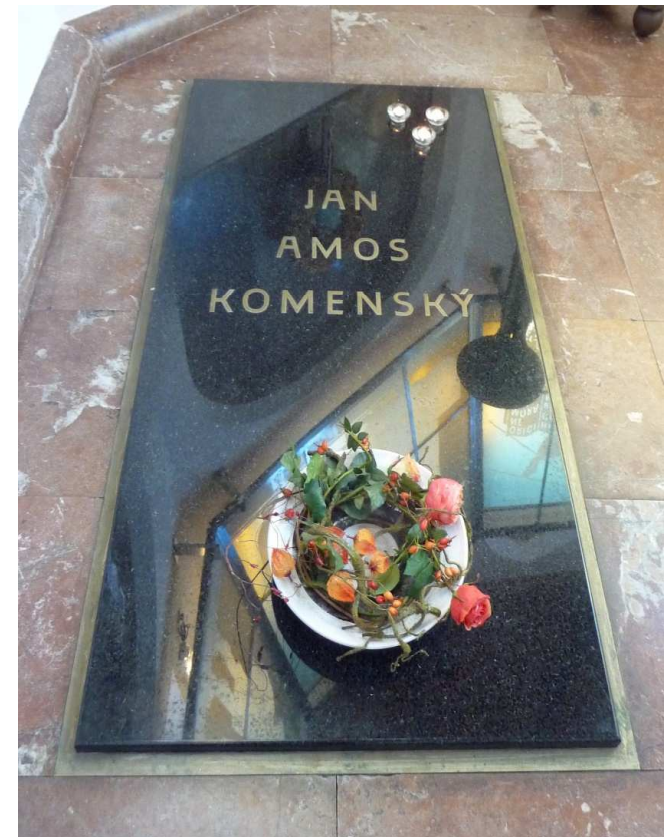
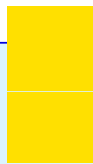
– moře

- pobřežní vody – st. území ano
- přílehlá zóna – státní území ne
- výlučná ekonomická zóna
- volné (otevřené) moře
- zvláštní pravidla pro souostroví

Zvláštnosti území státu

- enklávy
- poloenklávy
- lodě a letadla plující pod vlajkou ČR (registrace)
- diplomatické a konzulární mise
- zajímavosti

Přístavní území ČR Hamburk (ot. č. 2)

V přístavech hamburském a štětínském pronajme Německo státu československému na období 99 let prostory, které budou podřízeny obecnému řádu o svobodných pásmech a určeny pro přímý průvoz zboží pocházejícího z tohoto státu anebo určeného do něho (čl. 363 Versaillské smlouvy)

Zdroj: <https://www.rvccr.cz/pristavy-a-sluzby/pristavni-uzemi-cr-v-hamburku>

Státní hranice

- linie oddělující jeden suverénní stát od jiného státu či od volného moře
- demarkace – v terénu
- delimitace – na mapách

Ot. č. 3 sekce 1
*Kdy se v českých dějinách
měnily státní hranice?*

*Území České republiky tvoří
nedílný celek, jehož státní hranice
mohou být měněny jen ústavním
zákonem (čl. 11 Ústavy ČR)*

Vznik a zánik států

- rozdělení
- sloučení
- prvotní okupace
- akcese, akrescence
- cese, secese
- adjudikace
- anexe, okupace (právně nezajímavá)

Ot. č. 4 sekce 1

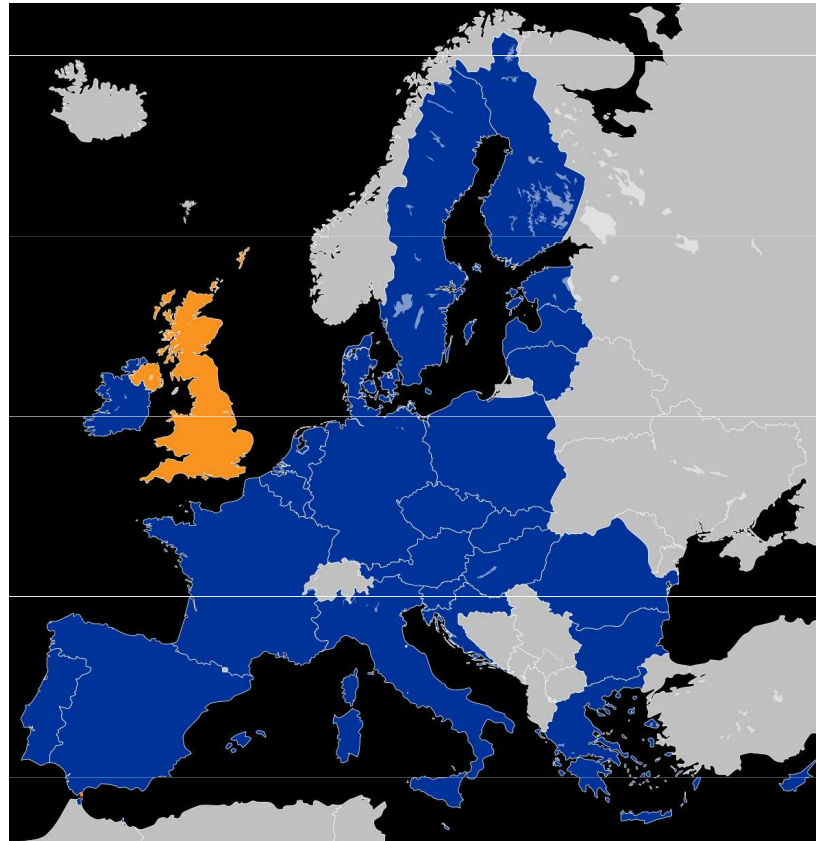
Jaké znáte způsoby vzniku (zániku) států?
Demonstrujte na českém území
v dějinách 20. století.

Další znaky státu

- **obyvatelstvo**
 - usazené, organizované
 - nezáleží na státním občanství či počtu národů
- **státní moc**
 - nezávislá na jiné moci
 - organizovaná veřejná moc
- **způsobilost vstupovat do mezinárodních vztahů**
 - otázka uznání/neuznání státu

Proč EU není stát?

- území ?
- obyvatelstvo ?
- státní moc ?
- MV ?

**447.7 million
inhabitants**

Uznání státu (otázka č. 5 ze sekce 1)

Pokud vznikne nový stát, je či není uznán dalšími státy. Uznání státu je však **politický akt, nikoliv akt právní**. Níže jsou uvedeny vybrané státy, které nejsou uznávané většinou států světa (= tedy ty, které uznává jen několik málo států světa). Zjistěte si, jak je to s uznáním či neuznáním těchto států (počet, zda uznává ČR či nikoliv). Znáte nějaké další příklady? Znamená to, že tyto státy nemohou uzavírat mezinárodní smlouvy, či vstupovat do mezinárodních organizací?

- Doněcko a Luhansko
- Podněstří
- Kosovo
- Taiwan
- Severní Kypr
- Izrael
- Liberland

Mezinárodní organizace

Mezinárodní organizace vs. EU

Mezinárodní organizace

- není nadřazena členským státům
- koordinační charakter
- státy jsou si rovny
- není jediný soud, který by sjednocoval výklad práva
- státy tvoří a vynucují právo

V čem spočívá ona nerovnost?

V čem spočívá ona nadřazenost?

EU

- je nadřazena členským státům
- subordinační charakter
- státy si nejsou rovny
- SD EU sjednocuje výklad práva
- EU má pravomoc přijímat právní úpravu v oblastech, ve kterých členské státy přenesly výkon pravomocí na EU

Prameny: mezinárodní právo vs. právo EU

Mezinárodní právo

- mezinárodní smlouva
- mezinárodní obyčej

Právo EU

- primární právo – mezinárodní smlouvy
- sekundární právo
 - nařízení
 - směrnice
 - rozhodnutí
 - doporučení a stanoviska

Otázka č. 2 sekce 2

Uved'te, pro kterou mezinárodní organizaci – „klasickou“, tj. mezivládní, nebo nadstátní (EU) – jsou typické následující znaky: (Pozn: některé mohou být společné pro oba typy mezinárodních organizací, jiné naopak nemusí být typické ani pro jednu kategorii)

- možnost většinového rozhodování na úrovni představitelů států
- vlastní, na členských státech nezávislé orgány
- existence orgánu, který je volený přímo občany
- vlastní legislativa upravující práva a povinnosti občanů
- přednostně použitelná legislativa (před vnitrostátním právem)
- efektivní nástroje vynucování práva a dodržování povinností
- možnost státu vystoupit z této mezinárodní organizace
- možnost států upravit fungování této mezinárodní organizace

Otázka č. 4 sekce 2

Jedno z dělení mezinárodních organizací je dělení na **mezinárodní organizace vládní a nevládní**. Vysvětlete rozdíl mezi vládní a nevládní organizací. Dále rozhodněte, zda se jedná o vládní či nevládní organizaci. U těch, které označíte jako nevládní, jednou větou uveďte, čím se zabývají. U vládních doplňte zkratku, pod kterou je organizace v České republice známá.

- Organizace spojených národů
- Mezinárodní červený kříž
- Amnesty International
- Severoatlantická aliance
- Světová obchodní organizace
- Greenpeace
- Světová zdravotnická organizace
- Organizace zemí vyvážející ropu
- Doktorů bez hranic
- Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

Mezinárodní smlouva.

Mezinárodní smlouva (ot. č. 1, 2 ze sekce 3)

- *Je rozdíl mezi označením smlouva, úmluva, dohoda, pakt, charta, ujednání z hlediska práva? Platí to i pro deklaraci?*
- *Dvoustranná, mnohostranná mezinárodní smlouva?*
- *Uzavřená, polootevřená, otevřená smlouva?*

UPU

UNIVERSAL
POSTAL
UNION

text smlouvy je **přijat** (text se nedá měnit) a **autentifikován** (správný, oficiální)

– neznamená právní závaznost

vyjádření souhlasu státu se smlouvou

– na jeho základě smlouva **vstupuje v platnost**
– podpis smlouvy, ratifikace, schválení, přístup

podpis smlouvy

– při sjednání na konferenci; později u deponitáře
– jen po omezenou dobu

ratifikace

– jednak ve smyslu, kdy prezident ratifikuje smlouvu (vystaví se ratifikační listina)
– jednak ve smyslu uložení ratifikační listiny u deponitáře (u mnohostranných smluv); výměna ratifikačních listin (u dvoustranných smluv)

přístup

– u otevřených MS – stát, který ji nepodepsal, může přistoupit
– přístup má stejné účinky jako podpis s ratifikací

vstup v platnost

– musí být splněny podmínky pro konkrétní stát
– objektivní – platnost MS sama o sobě / subjektivní – platnost pro konkrétní stát

vyhlášení mezinárodní smlouvy

PROCES VZNIKU MEZINÁRODNÍ SMLOUVY

Podpis – ratifikace – přijetí – schválení???

Článek 91 Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží

- (1) Tato Úmluva může být **podepsána** na závěrečném zasedání Konference Organizace spojených národů o Úmluvě upravující smlouvy o mezinárodní koupi zboží nebo všemi státy do 30. září 1981 v ústředí Organizace spojených národů v New Yorku.
- (2) Tato Úmluva **podléhá ratifikaci, přijetí** nebo **schválení** signatárních států.
- (3) K Úmluvě mohou přistoupit všechny státy, které nejsou signatárními státy, a to ode dne, kdy ji lze podepsat.
- (4) **Listiny o ratifikaci, přijetí, schválení** nebo **přístupu** budou uloženy u generálního tajemníka Organizace spojených národů.

Smlouvy – Ústava ČR

prezidentské

vládní

resortní

Článek 49 Ústavy

K ratifikaci mezinárodních smluv

- a) upravujících práva a povinnosti osob,
 - b) spojeneckých, mírových a jiných politických,
 - c) z nichž vzniká členství České republiky v mezinárodní organizaci,
 - d) hospodářských, jež jsou všeobecné povahy,
 - e) o dalších věcech, jejichž úprava je vyhrazena zákonu,
- je třeba souhlasu obou komor Parlamentu.

- tyto smlouvy jsou **prezidentské**
- je zde souhlas obou komor Parlamentu, ale prezident dává konečný souhlas se smlouvou
- kromě čl. 49 ty mezinárodní smlouvy, které si prezident vyhradil

Vnitrostátní aplikace mezinárodních smluv

Proč to vůbec řešíme?

- jednatlivec (osoby) nejsou subjekty mezinárodního práva
- přesto mezinárodní smlouvy mohou stanovovat práva a povinnosti přímo jednotlivcům – musí být vnitrostátně aplikována

Článek 10 Ústavy

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž **ratifikaci dal Parlament souhlas** a jimiž je Česká republika **vázána**, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

- odkazovací klauzule v Ústavě v ČR – uvádí mezinárodní smlouvy do vnitrostátního práva
- není potřeba žádný další vnitrostátní prováděcí akt – self-executing smlouvy

Mezinárodní smlouvy – článek 10

- „*stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“
- jedná se o **aplikační** přednost (nikoliv systémová, mezinárodní smlouvy stojí mimo onu hierarchickou tabulku právního systému/řádu ČR)
- mezinárodní smlouva je normou mezinárodního práva (proto je problematické spojení „jsou součástí právního řádu“)
- vnitrostátní právo zůstává platné, ale neaplikuje se

Závaznost smlouvy

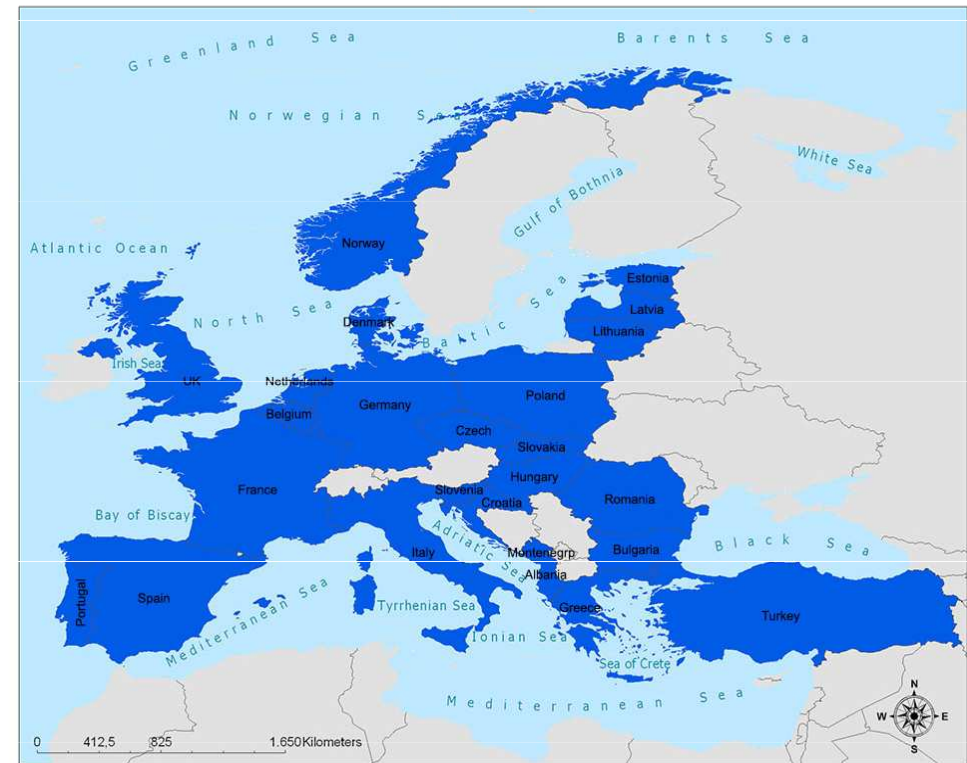
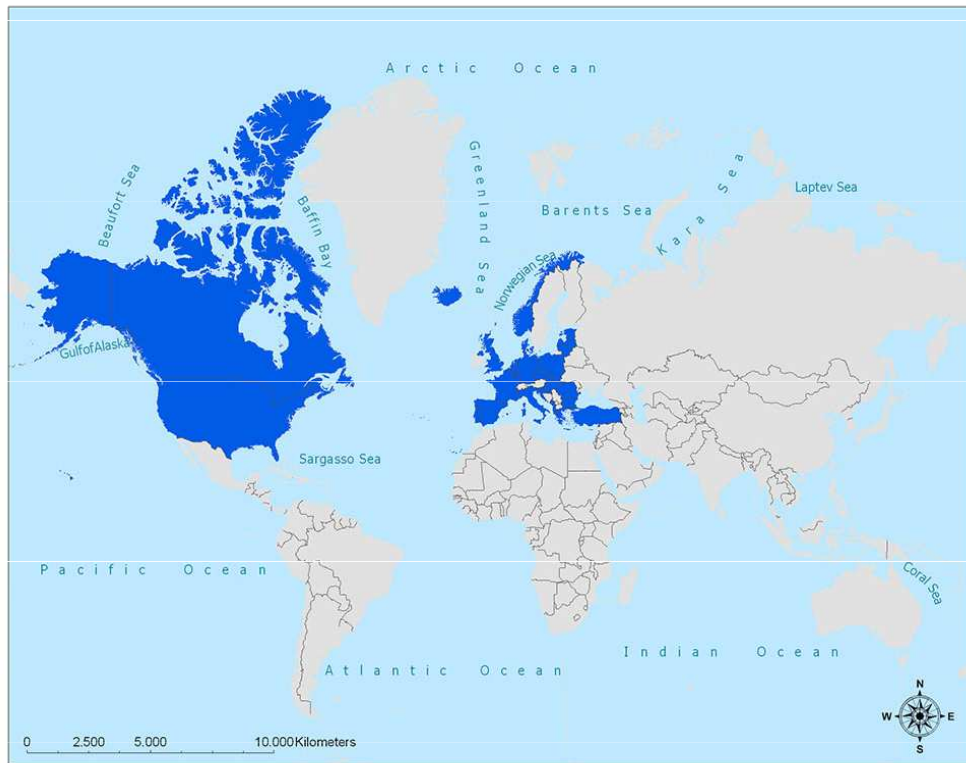
- nutno odlišit závaznost od platnosti
- vnitrostátně závazné = vyhlášené = publikované ve Sbírce mezinárodních smluv

*Zákon o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv a o tvorbě právních předpisů vyhlášených ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv – **OD 1.1.2024***

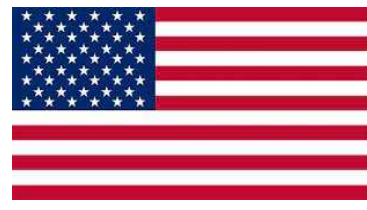
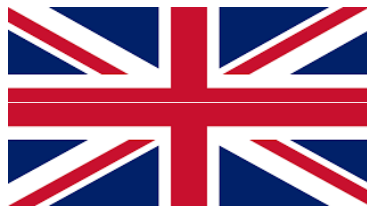
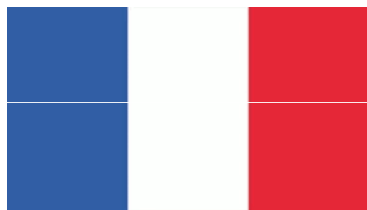
Vynucení (donucení) v mezinárodním právu

Vysvětlete, proč NATO nemůže pomoci Ukrajině ve válce, i když o to Ukrajina žádala.

Vysvětlete, proč Rada bezpečnosti OSN (orgán zajišťující světový mír) nepřijala rezoluci odsuzující ruskou invazi na Ukrajinu.

- 15 členů – 5 stálých a 10 nestálých (dvouleté období)
- stálí – vítězné mocnosti po WWII – právo veto
- nestálí – voleni Valným shromážděním OSN na dvouleté období

***Dne 15. března 2022 se v médiích objevil výrok ministryně obrany České republiky Jany Černochové.
Diskutujte tento výrok.***

Černochová vyzvala OSN k zapojení do konfliktu na Ukrajině. Pokud není schopná jednat, ať skončí, vzkázala

Vyjmenujte příklady některých konkrétních sankcí, které EU uvalila na Rusko v souvislosti s invazí na Ukrajinu. Zkuste tyto sankce následně seskupit podle jejich charakteru (například diplomatické sankce, ekonomické sankce apod.).

V souvislosti se sankcemi uveďte, co rozumíte pod pojmy jako je embargo, bojkot, retorze, represálie.

Dá se říci, že jsou tyto sankce efektivní? Kdo je může vynucovat v mezinárodním společenství?

K sankcím I

– Retorze

- nezasahuje do „právní“ sféry, mírnější forma nátlaku
- odvolání velvyslance či významné návštěvy, neudělení víz občanům, přerušení vyjednávání o smlouvě, odmítnutí účasti na prestižní události (sportovní hry, inaugurace hlavy státu, nebo také na pohřbu hlavy státu)

– Represálie

- zasahuje do právní sféry, přísnější forma nátlaku
- embargo (zákaz vývozu zboží), bojkot (zákaz dovozu zboží), zákaz letů na nějaké území

– Individuální sebeobrana (použití síly k vytlačení agresora)

– Kolektivní sankce

- vyloučení z mezinárodní organizace
- kolektivní sebeobrana
- sankce Rady bezpečnosti OSN

K sankcím II

- decentralizované = méně efektivní
- není soud, který by mohl autoritativně rozhodnout ohledně vynucení (donucení)
- více: viz vložený list v IS

***V médiích se také často hovoří o hrozbě použití jaderných a chemických zbraní.
Dohledejte, zda existuje mezinárodní smlouva, která by zakazovala či jinak
omezovala použití jaderných a chemických zbraní. O kterých státech se ví, že
vlastní jaderné zbraně?***

Přehled

- Úmluva o zákazu vývoje, hromadění zásob a používání chemických zbraní a jejich ničení (ČR ano)
- Smlouva o nešíření jaderných zbraní
- Smlouva o zákazu jaderných zbraní (2021 platnost, ČR ne)
- jaderné zbraně
 - Rusko
 - USA
 - Čína
 - Francie
 - UK
 - Pákistán
 - Indie
 - Izrael
 - Severní Korea

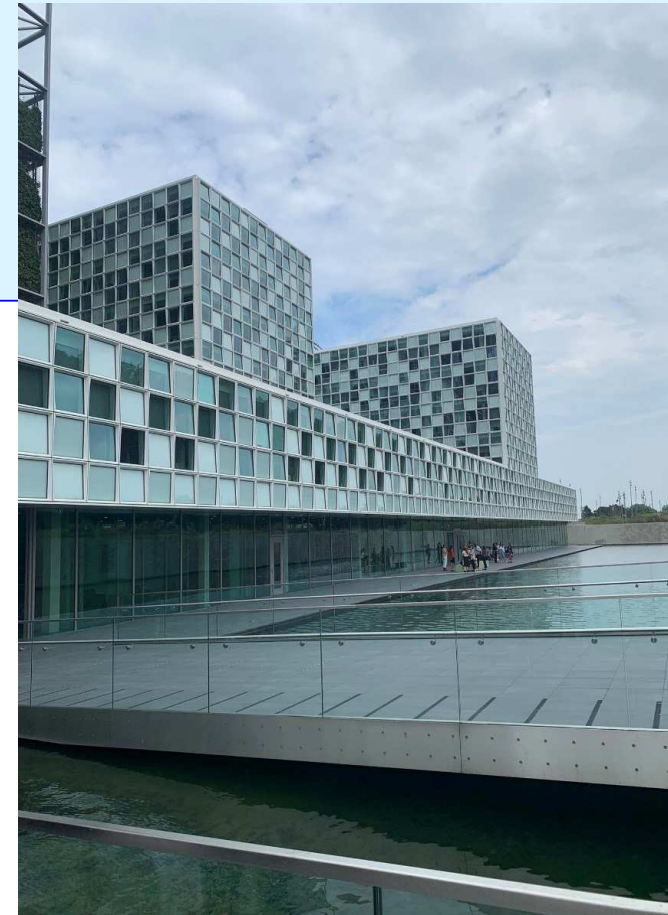
Mezinárodní soudnictví

Mezinárodní trestní soud International Criminal Court (ICC)

- Římský statut MTS (1998)
- v planost = vznik 2002
- Haag
- 123 smluvních stran (2022)
- není orgán OSN
- příslušnost ve věcech:
 - **zločin genocidy**
 - **zločin proti lidskosti**
 - **válečné zločiny**
 - **zločin agrese (2010)**

- není přednost před vnitrostátními trestními soudy – role ICC tehdy, když stát nechce/není schopen/není oprávněn rozhodovat
- dospělá fyzická osoba (18 let+)
- věznice v Haagu není! – jiná místa na světě

Příklad Muammar Kaddáfí

- 2011, občanská válka v Libyi (2/2011)
- demonstrace obyvatel (Libyjců), kteří nebyli příznivci
- Rada bezpečnosti OSN – podnět k ICC (3/2011)
- vydán zatykač ICC (6/2011)
- zločin proti lidskosti
- M. Kaddáfí zabit = nebylo koho trestat (11/2011)
- spolu s ním: syn (Sajf al-Islám Kaddáfí) – souzen v Libyi; a Abdalláh Sanúsí (šéf rozvědky) – nepřípustné (2013)

Dříve – tribunály ad hoc

- Norimberský a Tokijský mezinárodní vojenský tribunál (1945, 1946)
- **Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu** (zřízen rezolucí Rady bezpečnosti 1994)
 - zločiny proti lidskosti i mimo území Rwandy rwandskými občany, příp. i v rámci občanské války
 - konec 2015
- **Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii** (rezoluce Rady bezpečnosti 1993)
 - na území Jugoslávie „jedno kým“
 - válečné zločiny, genocida, zločiny proti lidskosti, závažná porušení Ženevských konvencí
 - konec 2017
- **ad hoc tribunály**
 - ustanoveny pro konkrétní případ
 - přednost před vnitrostátními trestními soudy

Příklad Radovan Karadžić

- prezident Srbska 1992-1996
- válka v Bosně
- válečné zločiny, genocida, zločiny proti lidskosti
 - známý je masakr ve Srebrenici a obléhání Sarajeva
- dopaden až 2008
- Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii – 40 let – 2016
- odvolání – doživotí – 2019
- Ratko Mladić (generálplukovník) – doživotí

Mezinárodní soudní dvůr (ICJ)

- 1945 (Charta OSN), předtím: Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti
- Haag – Palác míru
- 15 soudců – volí Valné shromáždění a Rada bezpečnosti OSN
- univerzální soud, všeobecná působnost
- spory mezi státy (více jak 190 států světa) či to, co vyplývá z Charty OSN
 - výklad mezinárodní smlouvy
 - porušení mezinárodních závazků (prokázání skutečnosti, druh a rozsah náhrady za porušení)
 - jakákoliv otázka mezinárodního práva
- Gabčíkovo-Nagymaros projekt jako příklad (1997)
 - společný mezinárodní projekt vodních děl, Slovensko/Maďarsko
 - smlouvy se mají dodržovat, otázka životního prostředí

Stálý rozhodčí soud

– Haag – Palác míru

– 1907 zřízen

– přes 120 států

– dříve řešil spory mezi státy, dnes řeší často spory mezi státem a zahraničním investorem (společnost), může i s fyzickou osobou

– není „stálý“ co do stálých rozhodců, stát nominuje rozhodce, smluvní strany volí

– je to arbitrážní soud – podstata je taková, že strany se dobrovolně dohodnou (kompromis), že předloží svůj spor tomuto soudu

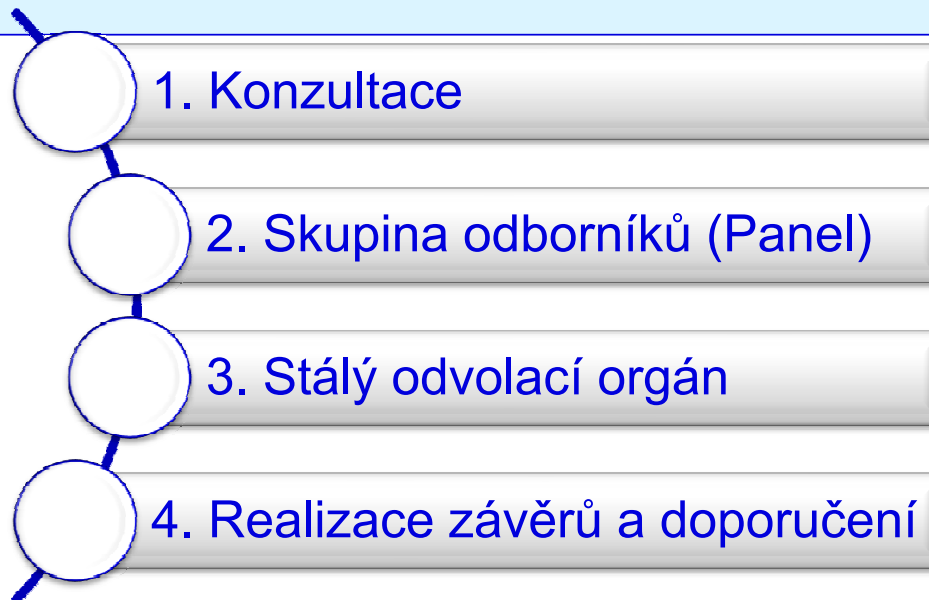
Mezinárodní tribunál pro mořské právo

- Úmluva OSN o mořském právu 1982
- Hamburk, 21 soudců
- řeší spory vyplývající z námořního práva, výklad zmíněné Úmluvy
- ČR nemá soudce, ale je smluvní stranou zmíněné Úmluvy, je to relevantní i pro ČR - proč?
- nemá výlučnou (jedinou) pravomoc řešit spory vyplývající z tohoto práva, totéž řeší i Mezinárodní soudní dvůr

WTO – Orgán pro řešení sporů

- některé mezinárodní organizace mají své orgány pro řešení sporů
- spory vyplývající z dohod v rámci WTO – obchod se zbožím, službami a právy duševního vlastnictví

Odvolací orgán systému řešení sporů v rámci WTO je od 11. prosince 2019 nefunkční

Publikováno: 12.12.2019

Autor:

Možnost odvolání proti rozhodnutí příslušného panelu v rámci mechanismu urovnávání sporů Světové obchodní organizace (WTO) mají dle pravidel organizace oba účastníci sporu, nyní však nebude, kdo by takové odvolání řešil.

Z původních sedmi soudců zbývá pouze jeden a Odvolací orgán tím přestal být usnášeníschopný. Ostatním soudcům již vypršelo funkční období a noví nebyli zvoleni, protože od roku 2016 tuto volbu jeden člen WTO bojkotuje z důvodu nespokojenosti s výsledky jejich práce.

Vymahatelnost pravidel WTO prostřednictvím mechanismu řešení sporů se za 24 let existence organizace stala jedním z jejích

Nejdelší spor 1993-2010: spor o banány

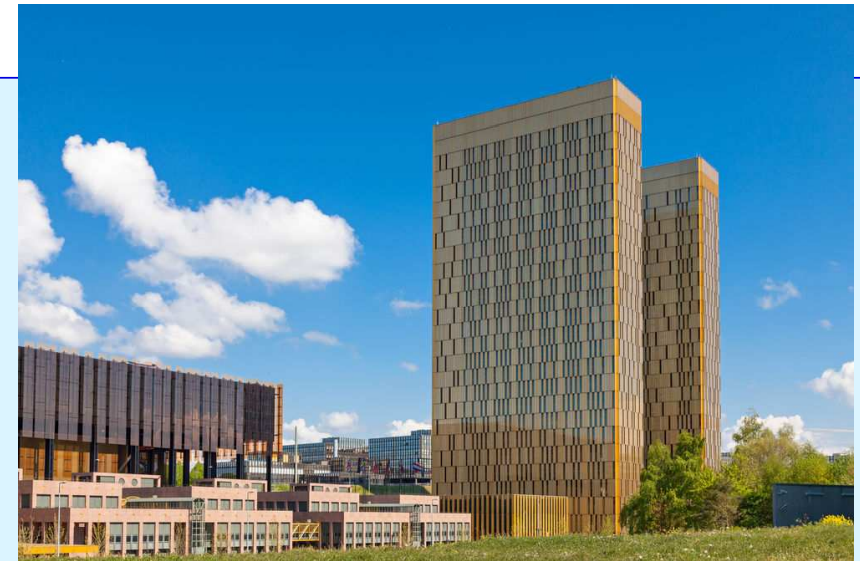

Evropský soud pro lidská práva

- Štrasburk, 1959
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- počet soudců = počet smluvních států Úmluvy
- stížnosti na porušení lidského práva plynoucí z Úmluvy – může podat stát, nevládní organizace i jednotlivci – nicméně musí projít celým vnitrostátním řízením včetně ústavní stížnosti (Ústavní soud ČR), další požadavky
- často se porušení neshledá
- Robert Tempel proti České republice

Soudní dvůr Evropské unie

- Lucemburk
- je to orgán EU
- počet soudců = počet členských států EU
- Tribunál a Soudní dvůr
- porušení práva EU – členské státy
 - role Evropské komise (kontrolní orgán)
 - spory mezi státy či porušení práva EU státem
 - celá řada sporů, nejen spory mezi státy, ale také stát porušení své povinnosti – např. neimplementuje směrnici
 - právnické osoby (společnosti) – porušení hospodářské soutěže – EK vede správní řízení
 - příklad: Česko vs. Polsko – spor o důl Turów

**MUNI
LAW**

DĚKUJI

malachta@mail.muni.cz